

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

УДК 373.2.015.3:159.937.5

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2026.456>

Голота Н.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
n.holota@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0003-3748-753X

Косухін К.,

здобувач третього освітньо-наукової рівня
вищої освіти кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
k.kosukhin.asp@kubg.edu.ua

ORCID iD 0009-0009-8471-7634

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧАСОВИХ ОРІЕНТУВАНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті обґрунтовується надзвичайна важливість своєчасного формування часових уявлень як ключового чинника гармонійного розвитку особистості дитини дошкільного віку. Розкрито психолого-педагогічні особливості формування часових уявлень у дітей молодшого дошкільного віку, зокрема специфіку засвоєння темпоральних характеристик предметів і явищ навколишнього світу дітьми четвертого року життя. Висвітлено сутність часу як універсальної категорії, що виступає невід'ємним параметром існування дійсності та важливим засобом її пізнання дитиною. Проаналізовано закономірності становлення у дітей елементарних уявлень про послідовність, тривалість і ритмічність подій, а також особливості усвідомлення ними змін у навколишньому середовищі. Підкреслено, що поетапне формування часових уявлень сприяє не лише розв'язанню пізнавальних завдань у межах різних освітніх напрямів, а й розвитку когнітивних процесів, мовлення, уваги, пам'яті, а також здатності дитини орієнтуватися в інформаційному просторі сучасного світу. Акцентовано увагу на тому, що особливого значення набуває формування часових орієнтувань у дітей молодшого дошкільного віку, оскільки цей період характеризується інтенсивним розвитком особистості, становленням нових форм взаємодії з дорослими, зокрема пізнавального спілкування, яке реалізується у процесі ігрової діяльності, предметного експериментування та конструювання. Зазначено, що діяльність дитини набуває більш усвідомленого та цілеспрямованого характеру, що створює сприятливі умови для засвоєння базових часових понять. Окреслено педагогічні умови ефективного формування часових уявлень у дітей молодшого дошкільного віку, зокрема використання ігрових методів, наочності, інтеграції різних видів діяльності та врахування індивідуальних особливостей розвитку дітей. Наголошено на необхідності цілеспрямованої педагогічної підтримки з боку вихователя та створення розвивального освітнього середовища, що сприяє формуванню у дітей цілісного уявлення про час.

Ключові слова: діти молодшого дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, час, часові уявлення, часові орієнтування, формування часових орієнтувань у дітей дошкільного віку.

© Голота Н., Косухін К., 2026

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026

Вступ. Серед пріоритетів сучасної дошкільної освіти — формування особистісної та соціальної компетентності дитини, яка забезпечує комфортне входження особистості у світ, створення нею власної картини світу, знаходження свого місця в ньому.

Інтенсифікація зв'язків та взаємодій у сучасному соціумі зумовили ставлення до часу як однієї з найвищих цінностей людини. Сприймання часу є відображенням тривалості, швидкості та послідовності плину подій, що допомагає фіксувати зміни у навколишньому світі, а діяльність дітей дошкільного віку, як основа формування компетентностей, зумовлена часом. Згодом діти дошкільного віку усвідомлюють, що у часі розгортається не лише їх діяльність та діяльність дорослих, але й соціальні відносини. Власне тому важливо виховувати у дитини з перших років життя уміння цінувати час, організовувати свою діяльність відповідно нього, що в майбутньому забезпечить здатність особистості засвоювати нові простори життєдіяльності, розвине її можливості бути адаптивною, конкурентоздатною, передбачати динаміку змін суспільних явищ і процесів.

У чинному Стандарті дошкільної освіти особливу увагу приділено сенсорному розвитку дитини. Зокрема, освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає формування доступних дитині дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості, відношення предметів і об'єктів навколишнього світу в реальному просторі та часі. Науково доведено, що дошкільне дитинство відіграє унікальну роль у становленні особистості. Свідченням цього є ґрунтовні дослідження багатьох вчених: зокрема, класиків вітчизняної психології — О. Запорожця, Г. Костюка, В. Котирло та науковців сучасності — І. Беха, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Поніманської, Т. Піроженко та інших.

Дослідження свідчать, що дошкільний вік є чутливим для закладання основ пізнавальної активності, критичного мислення, етичного та естетичного світосприймання і соціокультурного становлення особистості (Л. Артемова, Г. Беленька, І. Бех, І. Біла, О. Богініч, Н. Гавриш, Н. Голота, Л. Зайцева, І. Карабаєва, І. Кондратець, Л. Козак, О. Кононко, К. Крутій, С. Курінна, І. Луценко, М. Машовець, О. Половіна, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Т. Пономаренко, О. Рейпольська та ін.). Пізнання дитини, набуття нею відповідних умінь і навичок розгортається у часі. Але, слід враховувати, що інтерес дитини дошкільного віку викликає все конкретне, видиме. Час не має унаочнення: його не

можна побачити, до нього не можна доторкнутися. А такі характеристики часу, як плинність, незворотність, безперервність робить його досить складним для сприйняття дітьми дошкільного віку. Відтак послідовність подій у часі, усвідомлення тривалості подій засвоюються дітьми дошкільного віку з певними труднощами: вони ще не співвідносять часові відчуття з об'єктивним перебігом часу, але в процесі пізнання навколишнього відбувається накопичення знань про різні предмети і явища. Цьому сприяє розвиток мови, мислення, усвідомлення дитиною подій свого життя.

Не зважаючи на те, що численні дослідження й практика дошкільної освіти відзначають складність сприймання дітьми раннього й дошкільного віку часових категорій, водночас наголошуючи на тому, що загальне орієнтування у часі починає формуватися у період раннього віку на основі чуттєвого сприймання його тривалості. З-поміж інших проблем розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку, особливої уваги потребує формування часових орієнтувань у дітей четвертого року життя: цей віковий період характеризується появою нової форми спілкування з дорослим — пізнавальної, що розвивається у грі, експериментуванні з предметами, конструюванні; дії дитини набувають цілеспрямованого характеру. Разом з тим відмічаємо, що у сучасних наукових дослідженнях та практиці дошкільної освіти недостатньо приділяється увага формуванню часових орієнтувань у дітей молодшого дошкільного віку. Аналіз досліджень О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківської, Т. Піроженко свідчить, що молодший дошкільний вік є початковим етапом формування суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання — у цей період відбувається інтенсивний розвиток особистості дитини, її емоційно-вольової сфери, становлення моральних уявлень та форм суспільної поведінки, формування ієрархії мотивів та потреб, елементи вольової регуляції поведінки, формуються уявлення про зв'язки різних сфер дійсності. Наразі спостерігається протиріччя між декларуванням у нормативних документах орієнтації освітнього процесу на сенсорно-пізнавальний розвиток дитини, зокрема часових орієнтувань, та недостатньою її реалізацією в освітньому процесі різних вікових груп закладів дошкільної освіти;

Мета: схарактеризувати особливості формування часових уявлень у дітей молодшого дошкільного віку.

Завдання: виявити особливості засвоєння темпоральних властивостей явищ та процесів

навколишнього світу дітьми молодшого дошкільного віку.

Формування орієнтувань дітей у часі є предметом дослідження філософів, педагогів, психологів. Сучасні теорії та підходи до феномену «особистість» (І. Бех, В. Моляко, С. Максименко, В. Кремінь, Т. Піроженко та інші) невіддільні від такої складової, як часова компонента. У дослідженнях вітчизняного науковця Б. Цуканова час, як філософська і психологічна категорія, виступає грандіозним мега-фактором організації еволюційних, історичних та онтологічних процесів, у тому числі життєдіяльності й психічної діяльності як людства загалом, так і окремої особистості. Аналіз досліджень В. Рибалки, А. Молдаванової, Б. Цуканова та інших засвідчив, що часова організація психіки свідомих індивідів виявляється на рівні опосередкованого відношення до часової перспективи (минуле, теперішнє, майбутнє) та в суб'єктивному оцінюванні плинності часу, які складають основу діяльності та поведінки людини. Як зазначав Ж. Піаже, розвиток уявлень про час у дітей тісно пов'язаний з розвитком психічних функцій. Вітчизняні науковці підкреслюють важливість вчасного формування часових уявлень особистості: Л. Березовська, Н. Грама, Л. Іщенко, К. Крутій, М. Машовець, О. Фунтікова, К. Щербакова та інші. Різні аспекти формування часових уявлень у дітей дошкільного віку знайшли відображення у працях М. Машовець, В. Шарана, О. Шаран, О. Фунтікової, К. Щербакової та інших (Н. Грама, 2018; О. Шаран, 2020; К. Щербакова, 2015). Науковці відзначають: елементарні поняття про час є засобом відображення загального і суттєвого, що є недоступним безпосередньому чуттєвому сприйняттю. Поняття сприйняття часу охоплює: сприйняття метричних властивостей часу (тривалості, одночасності), топологічних властивостей часу (одновимірності, безперервності, послідовності та незворотності), орієнтування в часі (здатність людини знати (вербальний компонент) і використовувати (поведінковий, практичний компонент) часову інформацію для організації своєї поведінки). Час є невід'ємним параметром характеристики явищ навколишньої дійсності і, таким чином, для дитини дошкільного віку є особистісно важливим засобом пізнання навколишнього світу. Поетапне формування уявлень про час у дітей дошкільного віку сприяє, окрім розв'язання пізнавальних завдань за освітніми напрямками, розвитку у дітей здатності орієнтуватися в інформаційному полі сучасного світу.

Низка авторів відзначають, що одним з основних завдань педагога у формуванні елемен-

тарних уявлень про час у дітей дошкільного віку є розвиток різних аспектів самостійності, самоорганізації та цілеспрямованості. При цьому важливо зосередити увагу на діяльній стороні сприймання часу дітьми дошкільного віку, змістовим компонентом якої є категорія часу як носія особистісних, культурних та історичних цінностей.

Інтерес дітей до часових явищ виникає досить рано. Дослідження О. Брежневої, О. Фунтікової, К. Щербакової переконливо свідчать, що діти вже з перших років життя починають виявляють спонтанний інтерес до таких категорій як от: «форма», «час», «простір», що сприяють набуттю ними вмінь орієнтуватися у властивостях об'єктів та явищ навколишнього, встановлювати елементарні зв'язки між ними. Разом з тим, дітям молодшого дошкільного віку складно зрозуміти значення слів, якими позначають часові відношення, оволодіти спеціальними часовими термінами; вони, по мірі розвитку мовлення, починають користуватися темпоральними відтінками дієслів теперішнього, минулого, майбутнього часу. Дитині четвертого року життя важко усвідомити такі поняття, як «рік», «тиждень», «година», «хвилина», а також послідовність часових періодів. Також діти молодшого дошкільного віку можуть плутати поняття «вчора», «сьогодні», «завтра». Загалом діти дошкільного віку легше опановують минулий час, характеризуючи події, що вже відбулися; уявити події майбутнього їм значно важче: «Завтра це коли?». Однак найбільше дитину приваблює сьогодення, тобто те, що відбувається «тут і зараз», те, що розділяє її життя між минулим і майбутнім.

Водночас наукові дослідження та практика дошкільної освіти дають змогу стверджувати, що у дітей молодшого дошкільного віку спостерігається прагнення освоїти темпоральні властивості навколишнього. Разом з тим, слід зазначити, що у наукових дослідженнях немає єдиної думки щодо особливостей формування часових орієнтувань у дітей різних вікових груп.

Погоджуємося з твердженням О. Бакаленко стосовно того, що дані про специфіку сприйняття часу дітьми певного віку в різних дослідженнях не співпадають, їх складно порівняти між собою. Зокрема у дослідженні З. Кіреєвої наголошується, що уявлення дітей дошкільного віку про метричні властивості часу репрезентовані у їх свідомості з опорою на акти ходьби й бігу; орієнтування в часі, як от, орієнтування в фазах добового циклу, складаються на основі циркадного ритму. Натомість уявлення про по-

слідовність, часову перспективу, часові еталони у дітей дошкільного віку, на думку З. Кіреєвої, відсутні; уявлення про топологічні властивості часу починають розвиватися лише у дітей 6–7 років, а часові еталони діти починають засвоювати лише у молодшому шкільному віці.

Однак твердження про відсутність у дітей трьох–п'яти років будь-яких уявлень про топологічні властивості часу є досить спірним і суперечить з результатами багатьох досліджень (О. Бакаленко, 2019).

Л. Зайцева зазначає, що діти четвертого року життя здатні визначати частини доби за явищами природи, діяльністю людей та дітей: ранок, день, вечір, ніч; усвідомлюють істотну ознаку часу «періодичність». Для позначення та розрізнення частин доби, встановлення їх послідовності науковиця радить використовувати площинну лінійну модель.

Так, спочатку діти молодшого дошкільного віку характеризують час за подіями, що відбулися безпосередньо з кожним із них за день і викликали сильні емоції. Але згодом вони відходять від такого суто «емоційного» розуміння часу і починають пов'язувати його з подіями, які сталися у навколишній дійсності. Характерним для дітей четвертого року життя є уособлення часу, сприйняття його перебігу як самостійно існуючих об'єктів і вони часто ставлять такі питання: «Дні минають, а де вони зникають (ховаються)? Куди зникає вчора?» тощо. Слід зазначити, що один і той самий відрізок сприймається дитиною по-різному в залежності від змісту і характеру діяльності, яку вона виконує, її стану на даний момент: наприклад, якщо вона знаходиться в очікуванні привабливої події, то здається, що час йде повільно і дитина прагне «пришвидшити» його: «Коли вже прийде мама?», «Скільки ще чекати до мого дня народження?» тощо.

Для розвитку уявлення про менші часові інтервали корисно заповнювати їх різноманітною діяльністю, яка відбувається протягом цих відрізків часу. Це сприяє формуванню базисних навичок планування власної діяльності у часі. Науковці та практики дошкільної освіти наголошують, що ефективними методами та засобами формування часових уявлень у дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладу дошкільного віку є дидактичні вправи відповідного змісту, дидактичні ігри, прогулянки, екскурсії, комп'ютерні ігри, використання в освітній взаємодії різних моделей часу (О. Фунтікова, К. Щербаківа). Дослідники О. Дронова, В. Шаран, О. Шаран, А. Собко зазначають, що сприймаючи твори мистецтва,

дитина дошкільного віку зможе пізнати минуле, сьогодення і майбутнє життя людини. Сучасні дослідження свідчать, що дітям дошкільного віку доступне сприймання ціннісно значущого сенсу часу в житті людини (І. Бех, Н. Гавриш, О. Дронова, О. Кононко та інші). Такий підхід зумовлений, з одного боку, соціокультурною характеристикою XXI століття — динамічність змін, насиченість діяльності людей, скорочення часу й простору, необхідних для досягнення її цілей, підприємливість сучасної людини, здатної мобілізувати дії та зусилля, що дозволяють в оптимальний термін отримати результати. З іншого боку, це зумовлено й психологічними особливостями дитини дошкільного віку — сприймання миттєвості, протяжності часу й простору, сприйняття їх як місця й особливостей свого буття.

Поділяючи думку науковців, вважаємо важливим формування часових уявлень дітей молодшого дошкільного віку, використовуючи можливості освітнього простору закладу дошкільної освіти. Освітній простір є сферою суспільної діяльності, в якій відбувається цілеспрямоване соціокультурне відтворення людини, формування й розвиток зростаючої особистості (І. Бех, В. Бондар, Т. Гуркова, С. Максименко, В. Кремінь, О. Савченко та інші). Важливою складовою освітнього простору є освітнє середовище закладу. Зокрема О. Савченко підкреслювала унікальну можливість закладів освіти створювати власний дизайн середовища внаслідок одержання свободи розвитку, сприятливих умов для партнерства суб'єктів освітньої взаємодії, формування соціальної компетентності дітей. Як зазначає В. В'юнник, освітнє середовище закладу дошкільної освіти має бути динамічним, варіативним і стимулювати активність дитини. О. Брежневою було запропоновано змістовно-структурну характеристику дефініції «активне середовище сенсорно-пізнавального простору закладу дошкільної освіти». Науковиця підкреслювала важливість предметно-ігрового збагачення сенсорно-пізнавального простору задля пізнавальної активності кожної дитини.

На нашу думку, можливості освітнього простору закладу дошкільної освіти в освітній взаємодії з дітьми, зокрема в контексті формування їх часових орієнтувань, наразі враховуються недостатньо: освітній простір, об'єднуючи різні концепції та підходи до формування особистості, створює протяжність з освітніми подіями, явищами щодо трансляції культури, соціального досвіду, особистісних смислів. Таким чином освітній простір закладу дошкіль-

ної освіти має великі потенційні можливості щодо розвитку особистості дитини, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні. Середовище характеризується статичністю, у той час як простір — динамічністю, оскільки формує та відображає елементи складної системи соціальних зв'язків закладу освіти. Вважаємо, що використання засобів унаочнення, творів різних видів мистецтва, організація досвіду особистої діяльності в освітньому просторі закладу дошкільної освіти тощо сприятиме ефективному формуванню часових орієнтувань дітей молодшого дошкільного віку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Резюмуючи викладені положення, констатуємо, що проблема формування часових уявлень дітей молодшого дошкільного віку є актуальною й на часі. Серед напрямів наших подальших наукових розвідок: дослідження впливу освітнього простору закладу дошкільної освіти на формування у дітей молодшого дошкільного віку часових орієнтувань; розроблення ефективних технологій їх формування у дітей четвертого року життя; визначення педагогічних умов взаємодії педагогів і батьків вихованців в контексті формування часових орієнтувань у дітей молодшого дошкільного віку.

ДЖЕРЕЛА

Бакаленко О.А. Особливості сприйняття часу дітьми різного віку: теоретичний аналіз. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 6. Т. 2. С. 15–20.

Воронов В. А. та ін. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. *Національна академія педагогічних наук України*. Київ: ФОП Ференець В. Б. 2020. 44 с.

Голога Н.М., Бріка О.В. Основи управління якістю сенсорно-пізнавального розвитку дітей четвертого року життя в закладі дошкільної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 38 (2). С. 30–34. ISSN 2311-2409.

Голога Н.М., Карнаухова А.В. Підготовка вихователів до формування просторово-часових орієнтувань у дітей раннього та дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2025. № 43 (1). С. 71–77. ISSN 2412-2009.

Грама Н. Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.

Державний стандарт дошкільної освіти. 2025. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text>

Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. Наук. кер. проекту О.П.Турунцев; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. ред.: О.А.Половіна, І.В.Кондратець Мін. осв. і науки України, Київ. столич. ун-т ім. Б.Грінченка, 2025. 428с. (у співавторстві) URL:<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55038>

Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку: навч. посіб. СТАТУС, 2021. 296 с.

Методичні рекомендації до програми «Дитина». Авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. ред.: О. А. Половіна, І. В. Кондратець; Київ. столич. ун-т ім. Б.Грінченка, 2025. 556 с. (у співавторстві). URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55042>

Шаран О., Шаран В., Собко А. Особливості формування часових уявлень у дітей дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2020. № 2/181. С. 27–31.

Щербакова К. Й., Брежнева О. Г. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку: навч. посіб. Мелітополь, 2015. 200 с.

REFERENCES

Bakalenko, O.A. (2019). Osoblyvosti spryiniattia chasu ditmy riznogo viku: teoretychnyi analiz [Peculiarities of time perception by children of different ages: theoretical analysis]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. № 6. Т. 2. S. 15–20.

Voronov V. A. (2020). Kontseptsiiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku [Concept of education of early and preschool children]. *Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy*. Kyiv: FOP Ferenets V. B. 44 s.

Holota, N.M. & Brika, O.V. (2022). Osnovy upravlinnia yakistiu senso-no-piznavalnoho rozvytku ditei chetvertoho roku zhyttia v zakladi doshkilnoi osvity [Fundamentals of quality management of sensory-cognitive development of children in the fourth year of life in a preschool educational institution]. № 38 (2). S. 30–34. ISSN 2311-2409.

Holota, N.M. & Karnaukhova, A.V. (2025). Pidhotovka vykhovateliv do formuvannia prostoro- chasovykh oriientuvan u ditei rannoho ta doshkilnoho viku [Training educators to form spatial and temporal orientations in early and preschool children]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. №43 (1). S. 71–77. ISSN 2412-2009.

Hrama, N. H. (2018). Sensornyi rozvytok ditei rannoho viku: teoriia i praktyka [Sensory development of young children: theory and practice]: monohrafiia Odesa, 239 s.

Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity (2025). [State standard of preschool education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text>

Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv [Child: Educational program for children from two to seven years old]. Nauk. ker. proiektu O.P.Turuntsev; avt. kol.: H. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, V. M. Vertuhina [ta in.]; nauk. red.: O.A.Polovina, I.V.Kondratets. Min. osv. i nauky Ukrainy, Kyiv. stolych. un-t im. B.Hrinchenka, 2025. 428 s. (u spivavtorstvi) URI <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55038>

Zaitseva, L. I. (2021). Formuvannia matematychnoi kompetentnosti u ditei doshkilnoho viku [Formation of mathematical competence in preschool children]: navch. posib. STATUS, 296 s.

Metodychni rekomendatsii do prohramy «Dytyna» [Methodological recommendations for the «Child» program]. Avt. kol.: H. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, V. M. Vertuhina [ta in.]; nauk. red.: O. A. Polovina, I. V. Kondratets; Kyiv. stolych. un-t im. B.Hrinchenka, 2025. 556 s. (u spivavtorstvi) URI <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55042>

Sharan, O. & Sharan, V. & Sobko, A. Osoblyvosti formuvannia chasovykh uavlenn u ditei doshkilnoho viku [Features of the formation of time concepts in preschool children]. *Molod i rynok*. № 2/181. 2020. S. 27–31.

Shcherbakova, K. Y. & Brezhnieva, O. H. (2015). Teoriia i metodyka lohiko-matematychnoho rozvytku ditei doshkilnoho viku [Theory and methodology of logical-mathematical development of preschool children]: navch. posib. Melitopol, 2015. 200 s.

Golota N., Kosukhin K.

FEATURES OF THE FORMATION OF TIME ORIENTATION IN CHILDREN OF YOUNGER PRESCHOOL AGE

Abstract. *The article substantiates the extreme importance of the timely formation of time concepts as a key factor in the harmonious development of the personality of a preschool child. The psychological-pedagogical features of the formation of time concepts in children of younger preschool age are revealed, in particular, the specifics of learning the temporal characteristics of objects and phenomena of the surrounding world by children of the fourth year of life. The essence of time as a universal category, which acts as an integral parameter of the existence of reality and an important means of its cognition by a child, is highlighted.*

The regularities of children's formation of elementary ideas about the sequence, duration and rhythm of events, as well as the peculiarities of their awareness of changes in the environment, were analyzed. It is emphasized that the gradual formation of temporal representations contributes not only to solving cognitive tasks within the limits of various educational areas, but also to the development of cognitive processes, speech, attention, memory, as well as the child's ability to navigate in the information space of the modern world.

Attention is focused on the fact that the formation of time orientations in children of younger preschool age is of particular importance, since this period is characterized by intensive personality development, the formation of new forms of interaction with adults, in particular, cognitive communication, which is realized in the process of game activity, subject experimentation and construction. It is noted that the child's activity becomes more conscious and purposeful, which creates favorable conditions for learning basic time concepts.

Pedagogical conditions for the effective formation of time concepts in children of younger preschool age are outlined, in particular, the use of game methods, visualization, integration of various types of activities and consideration of individual characteristics of children's development. The need for purposeful pedagogical support from the educator and the creation of a developmental educational environment that contributes to the formation of a holistic view of time in children is emphasized

Key words: *younger preschool children, preschool educational institution, time, time perceptions, time orientations, formation of time orientations in preschool children.*

Стаття надійшла до редакції / Received: 01.03.2026

Прийнято до друку після рецензування / Accepted: 15.03.2026

Опубліковано онлайн / Available online: 30.05.2026